

ЈЕЛЕНА МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ

ОРЕОЛ ПРИЧЕ

Горан Петровић објавио је 2022. године два романа, *Иконосијас* и *Пајир*, који ће уз потоње чинити „Роман делту”, збирно узевши и засебно по књигама”, како се наводи на почетку романа *Иконосијас свеї ѿознаїої свеїѡа*. Горан Петровић је, поетички и стилски гледано, убедљив и препознатљив. Поглавља су пажљиво структурисана и свако отпочиње готово гномском поентом, која функционише као „соко” испред Бокачове новеле и изазива интерпретативну пажњу. Суверено приповедање, богата имагинација и креирање аутентичног романескног света потврђују да *Иконосијас* завређује читалачку пажњу у најширем смислу.

Жири се определио да награду додели управо *Иконосијасу*, будући да, поред несумњивих књижевних квалитета, успоставља профињен дијалог са опусом Милоша Црњанског. Пошто су, наиме, тема сеоба и њена специфична симболика кључни топоси Црњансковљевог опуса, код Горана Петровића селе се иконе, па се тако стиче утисак да се успоставља чврста семантичка веза између српског народа и икона. У причи „Икона која кија” Милорада Павића каже се да место оног који се сели никада не остаје празно, што у датом контексту Петровићевог романа значи да је српски народ и даље, макар симболички присутан, кроз културне, материјалне и нематеријалне тековине, на оним местима које је у различитим историјским околностима морао да напусти. Стога, реченицу, написану на звезданој хартији која претходи првој целини и првом поглављу романа: „Једино човека некада може да чини оно чега нема, било да је изгубљено или да никада није ни постојало” можемо осмотрити у овом контексту. Она постаје васељенски кључ за читање романа. Неопходно је, на том трагу, указати на судбину иконе Непознатог свеца, која је прошла како

кроз голготу тако и кроз исцељење, задржавајући право на постојање и место под сунцем, баш зато што је штити чињеница да је икада била икона: „Како освештати икону свеца за којег се не зна ко је? Јер икона није икона, чак и када има натпис, ако Црква није потврдила... Ипак, она је то већ једном била, што се може тумачити тиме да је заувек икона...”

Кроз читав роман и праћење иконе Непознатог свеца, читалац не може да се не запита о којој икони је реч, посебно јер то питање остаје до краја неразрешено, што је, на основу њеног мартирџа сасвим реално, а и литерарно гледано – легитимно. Читалац, међутим, може да осети како је судбина ове иконе заправо судбина његовог, српског народа, коме су лопови остругали злато са ореола и симболички лишили не само сакралне ауре већ и везе са Богом, јер злато на иконама репрезентује таворску светлост која човека повезује са Богом. Међутим, самим тим што је ова икона била део иконостаса и што роман носи наслов *Иконоста́с све́т ѝознаѝот све́тѝа*, постају значајни маркери, којима је писац потенцијално сугерисао на који начин овој несрећној и оскрнављеној икони може бити враћена светлост.

Иконоста́с је, наиме, олтарска преграда која одваја олтар од наоса и на њему је дата историја Старог и Новог завета као отворена књига учења хришћанске вере. Свака икона на иконостасу има своје утврђено место и гради Причу коју тако иконоста́с посредује. Прича која је на иконостасу је света прича, као што и Горан Петровић назива свој роман *Иконоста́сом*, не би ли причу вратио у свето време, то јест, не би ли икони Непознатог свеца вратио ореол. Ако, дакле, прича изађе из профане равни, она се самообнавља, а уједно обнавља и онога ко је чита. Такође, онај ко над иконом Непознатог свеца буде тиховао, може угледати духовне очи иконе и онда, неће бити важно ко је светац на икони, јер ће читалац-исихаста спознати да је он део те иконе-колектива. Чин и писања и читања овог романа подразумевао би укидање историјског времена, јер се све већ одиграло и непрестано се одиграва у циклусима светог времена.

За тако нешто неопходна је не моћ већ предодређеност или воља за прозорљивошћу, отварање духовних, тј. очију и ума и срца. Можда је то један од разлога због којих се писац определио да радњу романа смести у 15. век, за време владавине деспота Стефана Лазаревића, и да обликује упечатљив лик прозорљивог Довоље, који има дар да види више и шире у односу на обичне људе. Читалац је у односу на њега неко ко има увид оно што се, историјски гледано, у међувремену, од 15. века до данас одиграло, али му Довољин пример показује да треба да гледа даље и шире

од уобичајеног и тако превазиђе сва ограничења, зидове и ефемерности овоземаљског. Да би Прича поново била света, да би икона поново добила ореол, а народ вратио веру и спону са Богом, довољно је бити Довоља, имати вољу и решеност за то, загледати се у себе и препознати се у свом народу.

Др Јелена Ђ. Марићевић Балаћ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
jelena.maricevic@ff.uns.ac.rs